

Márton Zoltán

A búcsú

Pünkösdi Csíksomlyón

Visky András írásával

IDEA Design & Print Kiadó
Kolozsvár, 2003

A búcsújárás *

Alapja az a szinte minden vallásban megtalálható ősi hit, mely szerint bizonyos

kitüntetett helyeken közelebb kerülhetünk az istenséghez. Ezeknek a helyeknek felkeresése, búcsújárás (szent zarándoklat). A zarándok Isten közelségét keresi, hogy segítséget nyerjen tőle. A búcsújárást az ima, a hit különbözteti meg az utazástól.

Csíksomlyó a katolikus székelység kitüntetett szent helye. IV. Jenő pápa már 1444-ben említést tesz az ide zarándokló hívők nagy tömegéről, de a Kis-Somlyó-hegy kultikus szerepe ennél sokkal régebbre nyúlik vissza.

A hagyomány a pünkösdi búcsú eredetét az 1567-es hargitai csatához köti, mikor a katolikus hitüket védő csíkiek sikeres rajtaütéssel szétszórták János Zsigmond fejedelem ellenük küldött – unitáriussá lett székely falvakból toborzott – seregét. A Tolvajos-tetőn pünkösdi szombatján lezajlott hitvédelmi kiállítás egyik fő szervezője István, gyergyófalvi pap volt. Ez magyarázza Gyergyóflalu keresztaljának (zarándokcsoportjának) mai napig megkülönböztetett helyét a búcsúmenetben. A pünkösdi búcsúra jövők közül sokan már pénteken megérkeznek Csíksomlyóra. Ők az éjszakát a kegytemplomban töltik: virrasztanak, imádkoznak vagy alszanak. A templomalvás ősi szokásának alapja az az elképzelés, mely szerint a kegykép közelében való alvás fogékonyabbá tesz annak testi-lelki gyógyító, hatására. A búcsús ünnep egyik fontosabb eseménye a kegyszobor megérintése, megsimogatása. A hit szerint a kegyszobor kegyelmi ereje átszáll a hozzáértett tárgyakra is, ezért sokan zsebkendőt, ruhadarabot, a Kis-Somlyó hegyén nőtt nyírfaágat dörzsölnek hozzá, amellyel az otthon maradt betegek gyerekek arcát törlik majd meg. Pünkösdi szombatján tömegesen érkeznek a kegytemplomhoz a keresztalják. Zászlóhajtás és beköszöntő ima után tovább vonulnak a Hármashalom-oltár elé, amely a Kis-Somlyó- és a Nagy-Somlyó-hegy

közi nyeregben található. Többen a meredek nehezen járható Keresztutat, Jézus Hágóját választják. Az 1940-es évekig voltak, akik térden tették meg ezt az utat, hogy így vezeckeljenek bűneikért. A Salvator-kápolnánál végzett önostorozásokról egészen a 19. század végéig van feljegyzés. Napjainkra a vezecklés vesztett jelentőségéből, de ma is szokás térdre ereszkedve háromszor megkerülni a Salvator-kápolna oltárát. A kegytemplom elől harangszós kíséretében indulnak el az egyházi jelvények vivői és a papság. Őket kordon védi a tömegtől, amelyet a csíkszeredai Segítő Mária Gimnázium népviseletbe öltözött diákjai visznek. Az egyházi jelvények közt található a sajátos, méhkas alakú labarum (népiesen labórium), amelyet a gimnázium legjobb végzős diákja visz. A labarum eredeti jelentése: római hadizászló. A csíksomlyói labarum a 18. században alakult Mária Társulat, a kongregáció zászlaja volt, helye a kegytemplom szentélyében, az oltár mellett van. Súlya 30 kilogramm - segítség nélkül végigvinni a búcsús menetben erőt próbáló feladatot jelent. A kegytemplomból elinduló menetet a gyergyóalfalvi egyházközség keresztalja vezeti, mögötte halad a Csíksomlyói Passiójáték testülete és a csíkszeredai Segítő Mária Gimnázium vegyes kórusa, őket követik az egyházi és világi rendek képviselői, végül pedig a kordonnal körülvevett egyházi jelvények vivői és a papság.

A Salvator-kápolnánál a diákkórus elénekli az „Egész szép vagy Mária” kezdetű éneket, utána következik a főpapi áldás, majd a menet továbbvonul a Hármashalom-oltárhoz, majd a remetelak mögötti úton. A búcsújárás csúcspontja az ünnepi misén való részvétel. A szentmise befejeztével megkezdődik a levonulás.

A kordonnal körülvevett egyházi jelvények vivőinek és a papságnak a visszaérkezését a kegytemplom elé harangszó jelzi.

A keresztalják elbúcsúznak a kegyhelytől és többségük hazaindul. Akik maradnak, végignézhetik a Hármashalom-oltár előtt előadott passiójátékot és részt vehetnek a szentmisén a kegytemplomban, illetve a csángó misén a plébániatemplomban. Éjszaka sokan virrasztanak a Salvator-kápolnában, a plébánia- és kegytemplomban. Pünkösdvasárnap hajnalán a Salvator-kápolnában ifjúsági misét celebrálnak, amelyet a napfelkelte végignézése, a csíksomlyói búcsú különösen szép mozzanata a helyi hagyományban meglévő Nap-Isten összefüggés alapján sokan ősi pogány szokás továbbélését látják ebben, ugyanakkor a nap a hajnal, a hajnalvárás a középkori Mária-szimbolikának is része. A napfelkeltét nézők többsége a Szentlelket véli látni a felkelő napban, galamb képében, mások a Szentháromságot vagy a nap sugaraitól körülragyogott Máriát látják benne. A napsütötte oldalban szedett füveknek gyógyító erőt tulajdonítanak.

A barokk kegytemplom építését 1804-ben kezdték el a korábbi gótikus templom helyén. Schmidt Konstantin marosvásárhelyi építész tervei alapján, de – a rend és a környék lakosságának szegénysége miatt – csak 1876-ra készült el. Ugyanazon év augusztus 20-án szentelte fel Fogarassy Mihály az erdélyi egyházmegye püspöke.

A szentély hossza 16 méter, szélessége 14 méter, magassága 18 méter. Építészei mestermű a hajó boltozata, amelyet Erős József mester irányításával székelyföldi ácsok fából készítettek el. A berendezés legnagyobb része Papp Miklós brassói festő és szobrász munkája. A színes üvegablakok 1905 és 1911 között készültek a csehországi Grottautban. Mindegyik egy-egy nemesi család ajándéka. A kegytemplom orgonája 1931-ben épült a budapesti Geyer József tervei alapján. 1991-ben javították, jelenleg az ország egyik legkorszerűbb orgonája. Mária kegyszobrának két oldalán Szent István és Szent László király külön-külön 260 centiméteres, 1905-ben Grödenben (Tiro) készült szobra áll. A sekrestye és a folyosó ajtaján látható domborműví borítást 1980-ban készítette Vincefi Sándor szobrászművész. A kegyszobor mellett táblákra erősített fogadalmi tárgyakat azok a hívek adományozták a templomnak, akiknek az imája meghallgatásra talált. A kegytemplom alatt lévő kriptában ferencendi szerzetesek és a rendház jötevői vannak eltemetve.

Csiksomlyó történelmi és búcsújáráhelyi fontosságát bizonyítja, hogy XII. Pius pápa 1948-ban Basilica Minor (Kisbazilika) rangra emelte a kegytemplomot.

A főoltáron álló, az 1510-es évektől származó, hársfából készült kegyszobor készítője egy ismeretlen, valószínűleg székelyföldi művész. Máriát a jelenések Könyvének Napba-öltözött Asszonyaként ábrázolja. Alakját mandorla formájában napsugarak veszik körül, lába alatt holdsarló, feje fölött tizenkét csillagból álló koszorú van, bal karján áldást osztó koronás Gyermekjézus, jobb kezében királynői jogar, fején hármaskorona. Az obszerváns ferences mozgalom szimbólumává vált ábrázolásmód magában foglalja a Máriára vonatkozó teljes tanítást a Szepőlőtlen Fogantatástól a Megdicőülésig ugyanakkor a holdsarló által erős törökellenes tartalommal is telítődött. 227 centiméteres magasságával a világon ismert legnagyobb ilyen szobor. Egy 18. század végi egyházi vizsgálat „csodákkal jeleskedő”-nek ismeri el.

A hagyomány szerint a szobor arcán látható sérülések egy tatár vezér kardjától származnak, és nem lehet őket festékekkel eltüntetni.

* Részlet Márton Zoltán nak a képeskönyvéhez írott ismertetőjéből